Lytt

Universell utforming av emnedesign

Last ned side (PDF)

Legg til i mine artikler

Av: Elinor Olaussen | Opprettet: 10 mai 2016 | Sist endret: 13 mars 2023

Utformingen av studieprogram og enkeltemner er helt sentralt for å bygge en inkluderende undervisnings- og vurderingspraksis. Emnedesign innebærer å se systematisk på utviklingen av studieplaner, emnebeskrivelser, læringsmål, pensum og kompetanse- og arbeidskrav. Hvordan påvirker måten vi utformer studieprogram og ulike fag studiehverdagen for studenter med nedsatt funksjonsevne? Finnes det en universell tilnærming til hvordan vi kan planlegge for mangfoldet i denne prosessen?

Det finnes ikke én enkeltstående løsning for å inkludere alle studentene. Det er lett å tenke seg å planlegge med tanke på «alle» er umulig, og ut fra faglige eller personlige erfaringer og antakelser kan man helt sikkert ha både gode og dårlige begrunnelser til hvorfor «noen» ikke passer til å ta nettopp dette studiet eller emnet. Hvordan kan du sikre at dette blir gjort rett?

Et første steg er å være bevisst på hva som er et naturlig mangfold blant studentene. Deretter må du ha litt kunnskap om hva som er gode verktøy for å forebygge at du ubevisst bygger opp funksjonshemmede barrierer i faget du er ansvarlig for eller underviser i. En ting er i alle fall sikkert. Planlegger du for mangfoldet blant studentene fra start, reduserer du behovet for ressurskrevende tilrettelegging i ettertid. Samtidig som du inkluderer studenter med tilretteleggingsbehov i faget ditt, sikrer du mer målrettet læring for alle studentene.

I planlegging av et emne er det flere ytre rammer og indre faktorer en må ta hensyn til. Det kan være

- Samfunnsoppdraget som utdanningsinstitusjonene har
- Faglige rammeverk som for eksempel fagplaner og autorisasjonskrav
- Kvalifikasjonsrammeverket
- Institusjonelle mål, planer og forventninger
- Lovkrav
- Ikke-nedfelte normer og verdier for krav til studentene
- Utforming (og begrensning) av fysisk og digitalt læringsmiljø
- Fagets relevans for arbeidslivet etterpå

For ikke å snakke om hva man selv ønsker at studentene skal sitte igjen med av lærdom etter endt studie. Mange ytre krav kan gjøre det utfordrende å inkludere fleksibilitet og «egne løsninger» i emnebeskrivelser og utformingen av læringsutbyttebeskrivelser, men det finnes likevel flere punkter man kan følge for å skape inkluderende og kvalitetssikrede rammer i faget.

Hvordan kan dette systematiseres, slik at det blir mulig å gjennomføre? Vi skal forsøke å bistå litt.

8 tips til hvordan du kan sikre universell utforming i emnedesign

Gjennom kvalifikasjonsrammeverket skal alle beskrivelser av læringsutbytte skille mellom hva studenten skal ha av kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse. Ved å bruke punktlisten under, kan kvalifikasjonsrammeverket faktisk fungere som et godt verktøy for inkludering. Med bevissthet om ytre rammer, indre faktorer og ikke minst personlige antagelser og forutanelser, er det mulig å tenke både universelt og inkluderende.

1. Definer hva som er kjerneverdier i et studium eller emne – som man ikke kan

avvike fra. Presiser dette tydelig i utbyttebeskrivelsen.
2. Vurder hvem som har utfordringer med å nå læringsutbyttet, og om det er saklig begrunnet. Saklig forskjellsbehandling er tillatt.
3. Vurder begrensninger i arbeidskrav for individ og gruppe (dette gjelder også i forbindelse med praksis i fagutdanninger).
4. Vær fleksibel i måten læringsutbyttet kan nås.
5. Bruk et mangfold av vurderingsformer gjennom et studium.
6. Vurder sammenheng mellom undervisningsmetode og vurderingsform
7. Utform utbyttebeskrivelser og læringsmål med klartekst, slik at studenten forstår hva som forventes av de.
8. Digitaliser pensum så vel som læremateriell – og gjør det riktig (universell utforming av word, pdf-dokumenter og Power Point presentasjoner, samt nettsider, se modulen om IKT).

Vær bevisst skillet mellom kunnskap/ferdighet og mellom innhold/metode

Et viktig skille går mellom innhold og krav i et emne, og hvilken metode man benytter for å lære eller demonstrere at man har lært aktiviteten. Dersom det er forventet at studenter på for eksempel profesjonsstudiet i psykologi skal ha gode skriftlige evner er det vesentlig at studentene gjennomfører eksamen i faget skriftlig, men dersom målet er å vise en spesifikk kunnskap, som for eksempel at de skal demonstrere at de kan psykologiske teorier, kan dette like gjerne fremstilles muntlig eller ved hjelp av en annen metode. Valg av eksamensform kan få spesielt store konsekvenser for studenter som har en form for nedsatt funksjonsevne, og i dette eksemplet er det spesielt uheldig for studenter med dysleksi eller fysiske vansker.

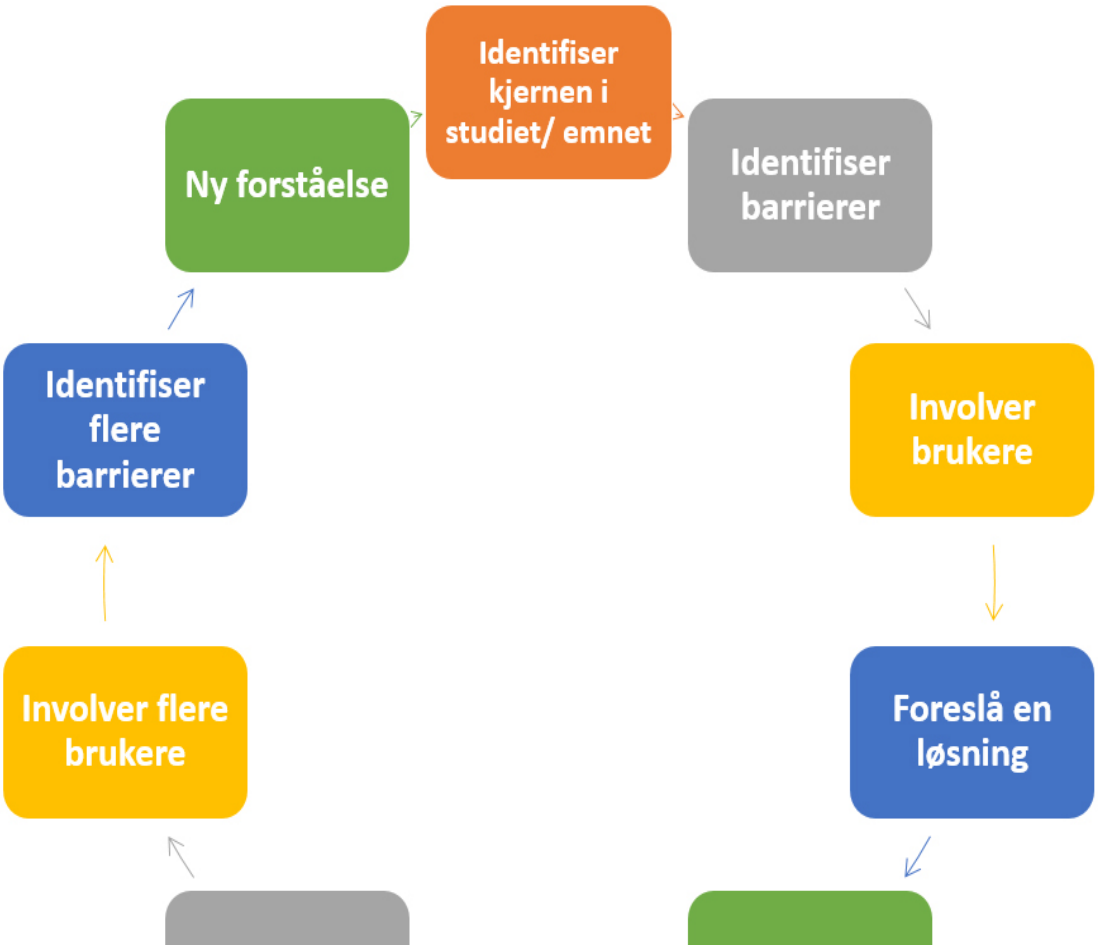
En mye brukt tilrettelegging på eksamen er at studenter får gitt ekstra tid. Det er vesentlig å vurdere hvorvidt evnen til å fullføre en oppgave innen en viss tid er et kompetansemål/krav i seg selv eller om denne måten å bli vurdert på blir gitt på grunn av administrative heller enn akademiske årsaker. Dersom det er testing av hvor fort man gjennomfører eksamen som er kompetansemålet, må dette uttrykkes eksplisitt. Er ikke dette et mål i seg selv, bør det ikke være en tidsbegrensning på eksamen, eller andre vurderingsformer bør benyttes.

Designsirkelen som fremgangsmåte og rettesnor

Emnedesign er i stor grad en prosess, og det kan være nyttig å bruke designmetodikk i tilnærmingen. Figuren nedenfor illustrerer hvordan dette kan benyttes i en så kompleks prosess som emnedesign.

Utfordringen er å planlegge et emne.

- Identifiser kjerneelementer: Hva må med av mål, innhold, metodikk?
- Identifisere barrierer til de valgene du har gjort. Involver gjerne brukere som representerer et mangfold av studenter og kolleger
- Lag et utkast hvor du prioriter de mest essensielle delene.
- Implementer deretter en tenkt prototype i kurset i form av en detaljert emnebeskrivelse, og gjør så din egen evaluering av denne.
- Involver flere brukere og identifiser flere barrierer sammen og oppnå en ny forståelse.

Det sentrale med designsirkelen er at utviklingen av emnedesign er en pågående prosess som kontinuerlig skal vurderes. Dette sikrer inkludering så vel som kvalitet i utviklingen av faget.

Universell utforming av emnedesign – oppsummert

- Utform læringsutbyttebeskrivelser med tanke på mangfold
- Se på utviklingen av emnedesign som en prosess som ikke tar slutt, og bruk design-sirkelen som fundament for en god prosess.
- Velg undervisnings- og læringsmetoder som er fleksible og varierte
- Velg vurderingsformer som tar hensyn til mangfold, variasjon og valg

Refleksjonsspørsmål

1. I hvilken grad er mangfold og nedsatt funksjonsevne et tema i utformingen og planleggingen av studieplaner og i emne- og utbyttebeskrivelser på ditt emne?
2. Hvilke ytre faktorer eller krav påvirker måten du planlegger ditt emne – og hvilke av disse har du mulighet til å gjøre noe med?
3. Finnes det tilretteleggingstiltak du tilbyr til studenter med spesielle behov i dag, som universell utforming av emnedesign kan redusere omfanget av?

VUU er utarbeidet av

universell*

Redaktør: Universell* v/Kjetil Knarlag NTNU
Tlf.: +47 73 55 06 80, Mobil: +47 977 100 21
Kontakt Universell*: kontakt@universell.no

Logg inn
CMS : Webdesign : Bennett